

PRØVEN



ARRESØDAL HØJSKOLE

DESERTØRARBEJDET I DANMARK
UNDER VIETNAMKRIGEN

EN UDVANDRERBERETNING

GRØNLANDSSKIBET HANS HEDTOFTS
FORLIS

Frederiksværkegnens
Historiske Forening

September 2022 - 19. årgang,

70

Frederiksværkegnens Historiske Forening

Formand

Gunnar Gade Midtiby, Frydsvej 8, 3300 Frederiksværk, Tlf. 2346 6008
formand@frvhistorie.dk

Næstformand

Leif Nielsen, Åhaven 2, Lejlighed 13, 3300 Frederiksværk, Tlf: 4088 3537, mail@leif-nielsen.dk

Kasserer

Merete Rasmussen, Krudttårnsbakken st.tv, 3300 Frederiksværk,
Tlf. 3064 3033, kasserer@frvhistorie.dk

Bestyrelsesmedlemmer

Carl Ove Jensen, Store Havelsevej 92, 3310 Ølsted, Tlf. 4774 9335

Bente Winum, Melbyvej 39A, 3360 Liseleje, Tlf. 5089 2006

Niels J Willumsen, Store Havelsevej 26, 3310 Ølsted, Tlf. 2620 4431

Ole Jørgensen, Ole Jacobsvej 6, 3300 Frederiksværk, Tlf: 2163 2583

Suppleant

Peter Ahlburg, Karlsgavevej 48, 3300 Frederiksværk, Tlf. 4777 0146

Kontingent 2022

Personligt medlemskab 150,- kr. Husstandsmedlemskab 225,- kr.

Firmaer og institutioner 500,- kr. Firmaer (under 6 ansatte) 250,- kr.

Betaling via netbank: Reg.nr. 1551 kontonr. 3572519309 i Danske Bank.

Husk at anføre navn og adresse på indbetaler!

Redaktion

Ansvarshavende redaktion: Niels J Willumsen

Tryk: Halsnæs Avis Oplag: 450 ISBN: 1604-0678 Titel: Prøven

Foreningens e-mail: mail@frvhistorie.dk - Hjemmeside: www.frvhistorie.dk

Stof til næste *Prøven* bedes indsendt snarest. Vi tager forbehold for indlæg, som ikke nødvendigvis udtrykker foreningens holdning.

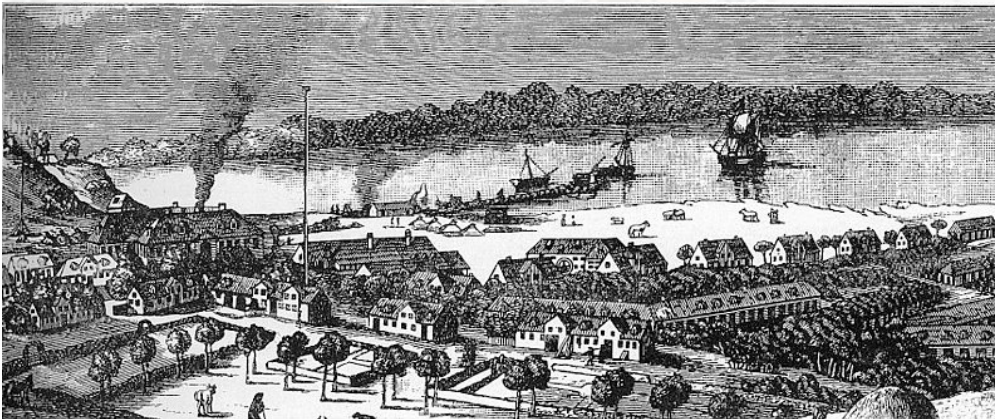
I dette nummer

Generelt

Formanden har ordet	side 4
Kommende arrangementer	side 38

Artikler

Højskole i Vinderød	side 6
Desertørarbejdet i Danmark under Vietnamkrigen	side 10
En udvandrerberetning fra USA	side 16
Grønlandsskibet Hans Hedtofts forlis	side 30



Formanden har ordet

*Af Gunnar Gade Midtiby,
formand for Frederiksværkegnens Historiske Forening*

Så er et nyt nummer af Prøven på gaden. Tidligere udkom bladet 4 gange om året, men det har vist sig, at vi har svært ved at samle materiale nok til bladet.

Bestyrelsen har besluttet at bladet skal udkomme mindst 2 gange årligt. Det har så, af forskellige årsager, ikke været muligt i 2021 og 2022, men det er vores hensigt, at sådan skal det være fremover.

Vi lever i digitaliseringens tidsalder. Hvad enten vi bryder os om det eller ej - Nem-ID, Mit-ID, MobilePay, Netbank, bøger og aviser på computeren osv.

Der findes foreninger, som udgiver deres medlemsblad på nettet, og stopper med fremstille og uddele papirudgaven. Men i vores forening kører vi altså videre med

papirudgaven, som bliver runddelt til alle vores medlemmer.

Vi udgiver samtidig en nyhedsmail hver måned. En lille påmindelse om hvilke aktiviteter vi har i kommende måned. Vi oplever desværre, at vi ikke kan undgå ændringer i forhold til den trykte folder. Coronatiden var helt tosset, men også i normale tider kan der opstå forhindringer, så vi bliver nødt til at ændre i programmet.

Vi kan også finde på at afholde et "Pop Up" arrangement, som det hedder på nydansk. Altså et arrangement, som ikke er med i den trykte folder, og som derfor kun annonceres på facebook, vores nyhedsmail og på vores hjemmeside. Derfor er det en god idé, hvis man har en emailadresse, at give den videre til os, så man kommer på vores mail-liste.

Man kommer på listen ved at sende en mail til:

mail@frvhistorie.dk

Da jeg startede i bestyrelsen som kasserer overtog jeg en kasse med ca. 5.000 kr. Jeg skyndte mig at få sat de mange penge i banken, og siden har al betaling, i hvert fald så meget som muligt kørt over banken. Indbetaling-udbetaling-overførsel-regninger osv. Det hele ligger nu digitalt.

Merete som er kasserer elsker at modtage kontingent med videre ved en bankoverførsel til foreningens konto.

Vi tager også imod MobilePay, og det er endvidere muligt at betale med gode gamle kontanter.

Vi arbejder i øjeblikket på program for 2023. Vi kan glæde os til gode foredrag og gode ture.

Der skal laves en folder, og vi søger en person, som har flair for den slags, til at stå for opsætningen og kommunikationen med trykkeriet.

Jan Per Larsen har lavet folderen i mange år, men har meddelt, at han nu gerne vil afløses.

Herfra skal lyde en stor tak til Jan for det store arbejde i den tid han har stået for det.

Hvis ingen melder sig til jobbet, må vi lade det gå videre til grafikerne på trykkeriet/avisen, og betale os fra det.

Bestyrelsen har besluttet at alle medlemmerne skal have en gave. Det er en bog om kunsten i det offentlige rum i Frederiksværk. Leif Nielsen har besøgt, fotograferet og fundet historier og anekdoter om kunstværkerne og menneskene bag kunsten. Bogen er undervejs, og det forlyder, at den helt sikkert kommer før jul.

Så det fantastiske korps af frivillige som netop har leveret nærværende blad, kommer snart på besøg igen!

Højskole i Vinderød.

Af Leif Nielsen

Engang var der en højskole i Vinderød og det er ganske vist. Navnet var 'Den Classenske højere Bondeskole'. Den fik til huse i den tidligere godsforvalterbygning på Arresødal. Bygningen er for længst revet ned og intet synligt spor er der at finde efter den mere.

Midlerne til at få skolen i gang kom fra det Classenske Fideikommiss, der årligt støttede skolen med 1000 kr.

På den måde kunne elever fra Torup, Melby, Vinderød og Kregme sogn modtage gratis undervisning.

Dertil kom at den daværende regering i 1851 havde vedtaget at yde statstilskud i højskoler i almindelighed. Således kunne

højskolen starte op i 1865, med forstander Jørgen Carl La Cour.



Forstander J C La Cour (1838-1898)

Han var lige hjemvendt fra krigen i 1864, hvor han var aftrådt fra militæret som løjtnant. Dertil skal lægges, at han ud over sin militære rang også var landbrugs-

kandidat.

Nok var La Cour blevet opfordret til at blive forstander, men han havde nu ikke megen tiltro til de lovede støtteordninger.

”Er der trang til en sådan skole, da skal bondestanden selv være dens stifter, beskytter og værge. Staten eller det offentlige kan måske rette en hjælpende hånd når dens tilblivelse er sikret, men dens underhold må på ingen måde slyg understøttelse. Ministerierne er omskifteligt ofte lunefulde og næsten altid despotiske. Staten har alene materiale krav, men uden åndeligt velvære mangler der livsprincipper, der ene kan redde den fra død og undergang”.

Hvilken bredside at fyre af som nytiltrådt forstander og tidligere militærmand. Han rejste dog også allerede efter et år på posten.

Den næste forstander blev Vilhelm Larsen. Ud over ham var der tilknyttet seks andre lærere, så tilslutningen til skolen har ikke været så ringe endda. I vinteren 1868 -69

var der 32 elever indskrevet, men efterhånden faldet evantallet støt år for år. Tilmed måtte skoledriften nogle år helt indstilles på grund af manglende elever. Forstander Larsen opgav og forlod skolen i 1883.

Den næste der forsøgte sig som forstander, var M.M. Nissen en virkelig visionær og energisk mand, der forsøgte at puste nyt liv i den hensovende skolen, som også fik et nyt navn, ‘Arresødal Højskole’. Han begyndte at annoncere i Frederiksborg Amts Avis, hvad hans forgængere aldrig havde gjort. Her er en af annonceteksterne:

”Undervisningen på Arresødal Højskole ved Frederiksværk, begynder den igen Fredag den 2/11 klokken 2. Der undervises i Dansk, Danmarkshistorie, Verdenshistorie, Geografi, Regning, Skrivning, Tegning og Sang samt i kemi, Agerbrugslærer, Landmåling og Nivellering. Indmeldelse modtages af Undertegnede Forstander M.M. Nissen.”

Tilmed oprettede han, som noget helt nyt, sommerskole for piger, hvilket fremgår af denne annonce også fra Frederiksborg Amts Avis:

”På højskolen ved Frederiksværk vil der fra midten af april måned blive oprettet et 3 måneders kursus for unge piger. Der vil blive undervist i Dansk, Danmarkshistorie, Verdenshistorie, Geografi, naturlære, Tegning, Skrivning, Tegningsamt forskellige Håndarbejder. Fransk vask og strygning, Måltagning, Tilskæring Maskisyning med videre. Nærmere erfares ved skriftlig eller mundtlig. Henvendelse til skolens Forstander M M. Nissen”

Karlene var på skole om vinteren hvor der kun var tærskning af det indhøstede korn og dyrepassning at varetage på gårdene. Pigerne kunne tage på skole i de første sommer måneder, for spå at kommer hjem til den forestående travlhed med bærplukning og syltning, samt hjælpe til ved indhøstningen.

Tros alle anstrengelser lykkedes

det ikke at vende udviklingen for skolen. Det sidst han oplevede var i vinteren 1885 – 86. Her var kun 14 karle indskrevet. M.M. Nissen døde i 1888. Han og hans enkes gravmæler kan se på Vinderød kirkegård. De hænger på kirkemuren ud mod parkeringspladsen. To ovale støbejerns monumenter med en lille beretning om hvem de var – ganske interessant.

Endnu en ambitiøs ung, mand forsøgte sig som forstander. Det var seminaristen fra Ærø J.B. Thodberg. Han købte skolen med indbo og udvidede tilmed undervisningstilbuddet, hvilket fremgår af følgende annonce i Amtsavisen:

”Realskolen på Frederiksværk. Den med den Classenske højere Bondeskole forbundne Realskole forsætter undervisningen, vil omfatte samtlige Realskolefag i Plan og Omfang svarende til forberedelsen i Præliminæreksamen”

Han forsøgte i 4 år, men måtte opgive. Alle skolen effekter blev

solgt ved en offentlig aktion og bygningen blev som allerede nævnt nedrevet. At der ikke kom elever til skolen skyldes givetvis at



søgningen mod landbruget svigtede til fordel for arbejdet i industrien.



*Forstander M M Nissen og hustrus mindetavler på Vinderød Kirkegård.
Foto Leif Nielsen*

**HER HVILER - FORSTANDER FOR DEN CLASSENSKE - HØJSKOLE OG SKOV-
KASSERER - FOR - TISVILDE FREDERIKSVÆRK DISTRIKT -
MARIUS MORITS NISSEN -
FØDT DEN 14. DECEMBER 1845 - DØD DEN 9. JUNI 1888 -
HERRE SKE IKKE MIN MEN DIN - VILLIE**

**HER HVILER - EMMA CHRISTINE NISSEN - FØDT STEINER -
ENKE EFTER HØJSKOLEFORSTANDER - OG SKOVKASSERER - M M NISSEN -
FØDT DEN 22. SEPTEMBER 1849 - DØD DEN 26. JUNI 1890 -
AT LEVE ER EN NÅDE - AT DØ EN VINDING**

Desertørarbejdet i Danmark under Vietnamkrigen

Af Gunnar Gade Midtby



Knud Jensen

Et kapitel af Vietnamkrigen, som ikke er særligt belyst, er de amerikanske soldaters desertering.

I USA blev man indkaldt og modtog et "draft-card." Hvis

man ikke reagerede på indkaldelsen, blev man arresteret og overgivet til militærpolitiet, som så havde metoder til at tvinge de indkaldte til at make ret.

Det forhindrede dog ikke, at et stort antal soldater deserterede fra den amerikanske hær, både før og under indkaldelsen og stak over grænsen til blandt andet. Canada.

Også i Danmark var der modstand mod Vietnamkrigen. Der opstod solidaritetsbevægelser, som arrangerede demonstrationer, oplysningskampagner og indsamlinger til støtte for det

vietnamesiske folk og imod krigen, som vietnameserne kalder "Den Amerikanske Krig."

En gren af arbejdet mod Vietnamkrigen i Danmark bestod i hjælpe amerikanske desertører med at flygte til Sverige. Det blev til flere hundrede soldater, som forsvandt fra den amerikanske hær gennem Danmark.

Knud Jensen, som i dag bor i Frederiksværk, var en af hovedpersonerne i Vietnambevægelsen, og en central figur i arbejdet med desertører.

Knud har et langt og flot CV, som jeg blot vil citere en smule fra: Læreruddannet, skoleinspektør, leder og initiativtager til diverse pædagogiske forsøg inden for undervisning, lektor på RUC og DPU, gæsteprofes-

sor i USA og Rusland, og meget meget mere. Han har altid været politisk engageret på venstrefløjen.

Ved siden af sit arbejde som lærer ved Tårnbys skolevæsen, var han et bærende element i en meget aktiv lokal Vietnamkomité. Som Knud siger: Der gik 10 år af mit liv med Vietnam Solidaritetsarbejde.

De amerikanske soldater blev sendt fra USA til de amerikanske baser i Tyskland for at få den sidste træning, før de blev sendt til Vietnam. I Tyskland levede de et soldaterliv med øvelser, kasserneliv og orlov. På orlov, måske den sidste før udsendelsen til Vietnam, kunne de tage til København, og gå i byen og slå sig løs.

Der var nogle værtshuse og barer i København, som blev kaldt amerikanerbarerne, for eksempel Casanova Bar i Farvergade. Det var et udbredt rygte blandt soldaterne, at hvis man ville desertere, så kunne man på disse barer finde danskere, som ville hjælpe soldaterne med at komme til Sverige.

Der var på det tidspunkt også militærøvelser i Danmark, hvor der deltog et stort antal amerikanske soldater. Under en øvelse kunne man også som soldat se sit snit til at forsvinde, og dukke op i København og finde en person fra Vietnambevægelsen, som kunne hjælpe.

I dette arbejde var Knud en af hovedpersonerne, og hans bolig på Amager blev mange gan-

ge brugt som midlertidigt ophold for nytilkomne desertører.

Det var ikke svært at finde logi. Lysten og viljen til at hjælpe desertørerne var stor. Blandt andet hjalp mange præster, men i det hele taget var der stor hjælpsomhed i befolkningen.

I starten gik man fra desertørkomiteen ud fra, at det var farligt illegalt arbejde at hjælpe desertørerne.

De militære love foreskriver, at en soldat ikke må desertere, og krigshistorien har utallige beretninger om desertører, som bliver straffet, fængslet og i yderste konsekvens henrettet.

Inden for NATO, som blev oprettet i 1949, har medlemslandene lavet en overenskomst om ikke at tage imod desertører

fra andre medlemslande.

Derfor kunne danske myndigheder blive tvunget til at udlevere en soldat til de amerikanske myndigheder, og derfor var det vigtigt med en hurtig transport til Sverige.

En fremmed magts militærlov kan ikke overtrumfe et andet lands lov, og da Sverige ikke var medlem af NATO, var desertørerne i sikkerhed her.

Man fandt et bådelaug i Kastrup, der var villige til at hjælpe med at transportere soldaterne over Sundet i ly af natten. Minderne går tilbage til tiden under Besættelsen, hvor det var jøder, der blev fragtet over.

Det viste sig dog, at de danske myndigheder ikke var nidkære. Man ville helst undgå at stå med en "desertør-sag" som

kunne blive særdeles ubehagelig. Ikke bare for desertøren, men også for myndighederne. Så det gik op for komitéen, at desertørerne ikke var i stor fare for de danske myndigheder.

Det gjorde, at man efterhånden bare fulgte desertørerne til færgen, købte en billet, vinkede farvel og ringede til de svenske solidaritetsgrupper, og fortalte at nu kom der én til.

For at kunne købe en billet og komme med færgen til Malmö uden problemer skulle soldaterne være i besiddelse af et orlovsbevis. Et A5-papir med relevante oplysninger. Det var ikke svært at fremstille troværdige kopier af orlovsbeviserne, og med dette dokument var det fuldt lovligt for soldaten at besøge Sverige. Ingen kunne se, at soldaten ikke havde tænkt sig at returnere.

Til gengæld var de nu tvunget til at blive i Sverige, og mange fandt deres nye hjemland her. Først i krigens sidste år blev der givet en generel amnesti, så alle desertører havde mulighed for vende hjem til USA. Krigen var blevet voldsomt upopulær, og antallet af desertører var enormt.

Knud var kendt i offentligheden.

En gang havde en desertør søgt ind på dagbladet BT, i den tro at han kunne få hjælp her. BT var loyal i støtten for den amerikanske krig i Vietnam, så det var det helt forkerte sted, han havde søgt hjælp.

På BT havde man to muligheder: Ringe til politiet, som burde være det rigtige, hvis man skulle være loyal overfor den amerikanske hær, men i stedet blev der ringet til Knud,

og i løbet af en halv time var soldaten hentet, og bragt i sikkerhed på et hemmeligt sted.

BT undlod at lave en historie ud af det.

I 1968 blev Knud inviteret til USA for at tale ved Berkeley og andre amerikanske universiteter om det danske fredsarbejde.

Knud vidste, at han stod i PET's kartotek, men det danske politi kunne og ville ikke røre ham, men han var klar over, at hvis de amerikanske myndigheder kunne nå ham, så ville han få store problemer.

Knud prøvede derfor at få garanti fra de amerikanske myndigheder om ikke at blive arresteret, når han ankom til USA, men denne garanti kunne man ikke give ham.

Så det blev til et - tak for invi-

tationen, men nej tak!

En anden episode var følgende:

En aften blev Knud ringet op af en kvinde, som havde været på vej til Hamborg for at holde weekend. På vej i toget havde hun oplevet at dansk paskontrol havde overfuset og returneret to amerikanske desertører. Hun besluttede sig for at hjælpe dem, og fulgte med dem til København.

Hun ringede til datidens Google: Politikens Oplysning, hvor man kunne få svar på alt.

Da hun havde forklaret situationen og spurgt om, hvem der kunne hjælpe disse to desertører, blev der sagt: Ring til Knud, og turen gik så direkte til Amager, hvor Knud boede, og der blev serveret morgenmad.

Gæsterne tog jakken af, og én

af dem smøgede ærmerne op, og det viste sig, at han var tatoveret på armen med et hagekors.

Alle var chokerede.

Skulle man nu ligefrem hjælpe en nazist?

Men som Knud siger: Episoden understreger vigtigheden af igen og igen at overbevise hinanden om, at desertørarbejdet havde flere sider. Vi skulle ikke bare være humane. Vores indsats var også at svække den amerikanske hær. Knud besøgte sammen med to aktivister fra solidaritetsarbejdet Vietnam i slutningen af krigen på invitation fra den provisoriske revolutionsregering.

Da kom krigen for alvor tæt på, idet lufthavnen blev bombet af amerikanske bombefly, mens gruppen var i området.

En nordsjællandsk udvandrers oplevelser i USA 1907-1909

Af Johannes Willumsen (formidlet af Niels J. Willumsen)

Johannes Willumsen drev Sommerpension Ørgaard og senere Ølsted Kro gennem mange år. I sin ungdom udvandrede han i lighed med tusindvis af andre unge danskere til USA for at prøve lykken dér.

Johannes var født i Kollerød, men hans mor stammede fra Ølsted. Johannes skrev nedenstående beretning i 1962 som 82-årig.

(Beretningen er gengivet ordret. Håndskriften er ikke alle steder læselig - ulæselige passager er markeret 'xxx'. Desuden springer teksten nogle steder i tid og emne.)

Jeg var seksogtyve År, da jeg rejste over til de forenede Stater; det tog tolv Dage inden det danske Skib 'United States' lagde til (i) Hoboken og (jeg) tog direkte til Chicago, hvor min bror, Søren, opholdt sig. Jeg tog toget, der gik langs Hudson floden, der med de høje Klippevægge snoede sig op langs Flodbredden, som for mig, som aldrig havde (set) noget lignende betog mig meget; somme Steder var Floden bred, ved andre Steder smal så Toget (kørte)

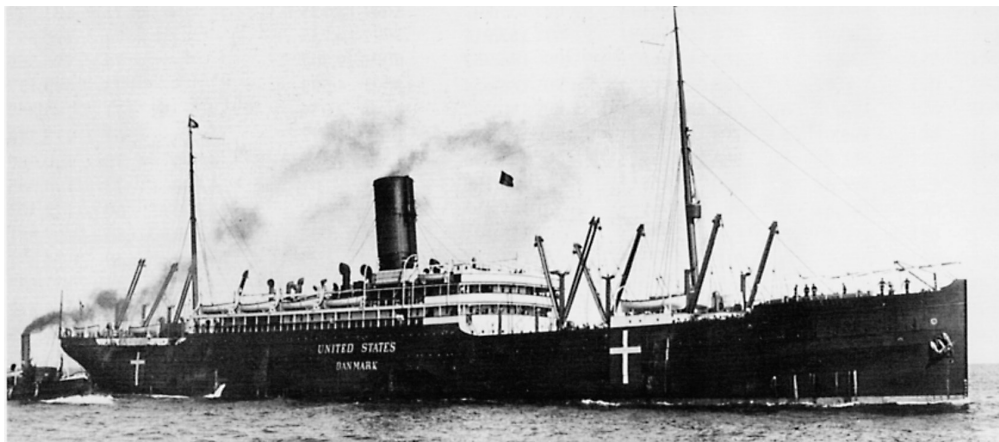
lige nede ved Floden med dybe Skrænter. Nærmere Niagara Vandfaldet, det mægtige Naturfænomen; det var ved Midnatstide Toget gjorde holdt ca et Kvarter. Det mægtige Fald var illumineret, et uforglemmeligt Syn. Toget gled videre og vi beredte os til at sove. Sæderne var til at lægge Rygstykkerne tilbage; det tog atten timer inden vi kørte ind på Stationen. Min bror var (der) og modtog mig.

Da jeg havde bestemt mig til at rejse

kunne ingen få mig fra min Beslutning; jeg skulle afsted trods mange Advarsler. Min far boede i Kollerød; han var i Kompagni med Ejendomsægler Grosserer Bugge. Jeg opholdt mig nogle Dage hos mine Forældre for at ordne mine Papirer. Fik købt Billetten; et hundrede Kroner kostede den, endda blev tilbudt ved at give 25 Kroner mere på 1ste, da man skulle klædes om til Middag sammen med Kaptajnen.

Glemte at bemærke hvorfor Billetprisen var så billig. Skibsselskaberne lå i Krig med hinanden.

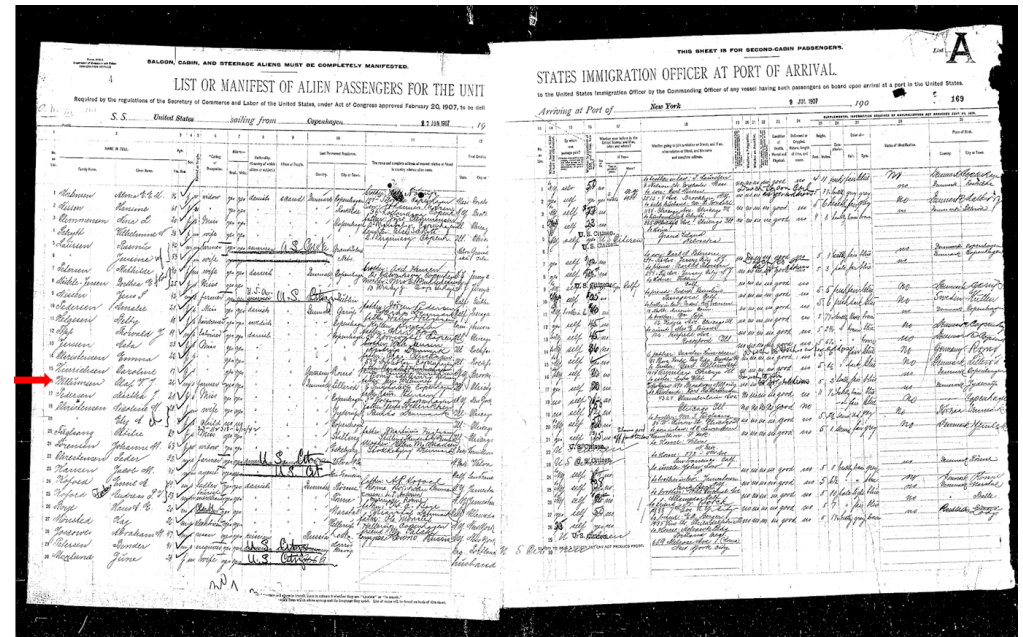
Dagen oprandt og vi blev kørt til Havnen. Der opstår ved sådan Lejlighed en egen vemodig Stemning;



Johannes forlod København 28. juni 1907 ombord på 'United States'. Skibet sejlede via Kristiania (Oslo) og ankom til New York 9. juli. Skibet var bygget i 1903 og kunne tage 1100 passagerer. Hun krydsede Atlanten 462 gange, inden hun blev taget ud af drift i 1934.

man rejser ud og ved ikke hvad man går ind til, det kender vi. Der var mødt en Del for at tage Afsked med mig. Far kom med en hel kasse Cigarer og Grosserer Bugge ligeledes hundrede stk i hver kasse; den ene hed "Upman" den anden "Nihil sine labore", hvilket vil sige "intet uden arbejde" var vel et hip til mig; min Onkel som jeg tog afsked som boede i Lille Havelse stak mig 50 kr. Jeg havde selv tjent en del og hvad jeg ellers manglede fik jeg af min far.

Skibsklokken ringede og det er jo tegn til (at) afgangstiden nærmer sig; der begynder at blive røre hene ved Adgangsbroerne, en hel Del er allerede gået op og vi begynder at



Den originale passagerliste fra 's/s United States' ankomst til Ellis Island, New York, 9. Juli 1907. Johannes oplysninger står udfor den røde pil.

tage afsked med hinanden. Far og Bugge og nogle andre. Nej! Hvad ser jeg; det er jo min gamle ven Grd Jens Petersen fra Kollerød. Klokken ringer anden gang, nu er det tid for dem, der har villet se Skibets Indretning.

Så ringer Klokken for sidste gang og Landgangsbroerne rulles væk og Skibets Skruer sættes i gang. Vandet kommer i vældigt oprør og Skibet bliver med små Dampbåde ført ud i Havnebassinet; der viftes med Flag og Lommetørklæder. Serpentin

og Bånd er forlængst sprængt og den store Kolos glider roligt ud på det store Hav. Vi har taget afsked med Danmark.

Vi skal have en del Nordmænd og mange Svenskere med Ombord; vi får nu travlt med at få vor bagage stuvet sammen inden der bliver serveret Bullion og Kiks. Musikken spiller, de spillede også mens Passagererne gik ombord.

Livet ombord på en så stor Historie som en Udvandrerdamper er meget

fornøjeligt; først må hver især finde ud af på hvilket Dæk de hører til Spisetiderne man bør være på sit Dæk; vi var 300 Passagerer fra anden Klasse, hvor mange der var på tredje ved jeg ikke, men der var mange flere. Jeg var nogle gange dernede, men det var ikke hyggeligt, der var ingen god atmosfære og kedeligt. En ung mejerist fra mit Sogn fik jeg somme tider listet op og det var han meget glad for. To danskere, som jeg senere lærte at kende, - den ene hjalp mig til rette med papir og gods da vi kom til Hoboken og den anden, en ældre mand, som havde taget et ophold for at få lidt styr på sine nerver; han havde oplevet det frygtelige Jordskælv og mistet alt jordisk Gods.

Tiden går hurtigt på en Udvandrerdamper, stifter mange Bekendtskaber og man danser og konverserer og hvad man ellers kan finde på i ledige Timer og man spiller. Jeg havde taget en del Noder med og jeg blev ofte opfordret til at optræde og en anden havde en violin; vi var vistnok de eneste der kunne spille. Jeg havde god musik Chopin, Schubert og andre lettere musikstykker.

Det skete at der ude på Havet i flere Døgn var en mægtig Storm, hvor næsten alt som ikke var naglet fast rutchede af Bordene. Næsten alt levende forsvandt ned under Dækket, det blev til en Jammer. Kun meget få kom til Bords og mange smed sig hvor de kunne komme til, søsyge. Søsygen er en meget uhyggelig Tilstand at få; kun meget få klarer sig fri. Den ene Dag var frygtelig; den Dag blev vi alle jaget ned under Dæk – ingen kom op. Jeg fik listet mig i Skjul og blev skjult; alle Luger låst; jeg så mit Snit til at komme ud bagbord. Det var et pragtfuldt Skue; Skibet duvede ned i en Dal, en mægtig Bølge rejste sig foran Forstavnen; Bølgen væltede over Forstavnen som om den skulle knuse alt som var på Dækket. Skibet knagede over hele Skroget og gled op på den næste Bølge så Skrueerne kom ud af Vandet så de rystede hele Skibet. Det var meget uhyggeligt; jeg dristede mig imidlertid frem af mit Gemmested, men så fik Kaptajnen set mig, så måtte jeg skyndsomt se at komme under Dæk. Imidlertid gled vi ind i mere smult Vande, og Vinden løjede noget af og efter et Par Dage lå Havet som et Spejl, Havblik, det var Sommer. Om Af-



Immigrationscentret Ellis Island ud for New York. Hertil ankom 12 millioner immigranter fra 1892 til 1954. I baggrunden ses Frihedsgudinden.

tenen hvem der ville nyde Skumringen og Solnedgangen kunne være pragtfuld og man nød det pragtfulde Skær af Morilden der fremkommer af Skibets Brydning af Bølgerne.

Man stifter Bekendtskaber, en ung Dame der skulle over til sin Bror som boede i Chicago; han var mødt op for at modtage hende på Stationen; han inviterede mig til at besøge dem; jeg gik derhen og fik Kaffe. Han spurgte om jeg havde noget Arbejde. Det havde jeg ikke; han tilbød mig Arbejde på en Isvogn.

Jeg skulle afklimatiseres først. Jeg boede hos min Bror sammen med fire unge Mænd. De havde lejet (sig ind) hos en Enke der boede i en Villa; vi fik Kost og Logi og vi betalte fire Dollar om Ugen. Vi boede kun et kort Stykke fra Riverview Park og jeg gik derover hver Dag for at blive afklimatiseret; det var meget varmt, meget varmere end vi har (det) i Danmark. Jeg smed det meste af Tøjet; sad og dasede i Skyggen i ca fjorten dage; så mente jeg jeg kunne klare den..

Godt fjorten Dage efter gik jeg over til Manden der havde tilbudt mig Pladsen. Vi bestemte Dagen vi skulle begynde; jeg skulle have 70 Dollar om Måned; skulle møde et Kvarter før fem. Vi var to Mand foruden Kusken; vi hentede Isen på et Ishus og kørte ud og leverede til dem der havde bestilt; det var store Blokke på ca en halv Meter i Kvadrat og vi stoppede (dem) ind i Salonværtens Isboks. Der stod så på Disken en stor Bovle med Suppe og Kødstykker og en halv Pot Øl og ligeledes Whisky og det drak vi. Enhver Person fra Gaden kunne gå (ind) og tage af Bovlerne hvad han ønskede hvis han købte en Pint Øl, ca tre Pægl. Vi kunne gøre det samme, men vi gjorde det ikke, vi drak kun Øllet og Whisky. Vi kørte videre og det fortsatte til læsset blev tomt. Kusken arbejdede ikke; han drak bare med. Andre Dage fik (vi) Frugt- og Slagterforretninger men så havde vi stoppet Isen ind i Salonværtens Isboks der gik selvanlig den vej – Det der blev stjålet fra Frugt og Grønt og Slagterforretningerne anslår jeg til at mindst et kvart af Læsset; det er Kudsken der har Ansvaret, men vi to var hans Medhjælpere og kunne godt gå ud over os

også.

Da der var gået et par Måneder tænkte jeg på at holde op.

Så sker der det at efter al det Spiritus man havde hældt i sig at min Mave reagerede og måtte gå til sengs Lørdag og Søndag, og Mandag Morgen kom jeg lidt for sent op og nåede ikke den højvejsbane jeg skulle men måtte tage den næste; det bevirkede at jeg først kom på Arbejdspladsen klokken godt og vel 5 og desuden havde en anden mand min Tang; det endte med Bossen sagde 'You can go to the Office and get your Money'.

Den tid jeg arbejdede måtte jeg op Klokken 2½ hver Morgen og Enken vi boede hos stod op ved samme tid og serverede Kaffen og gav en Madpakke med. Der var mange gange jeg først kom hjem klokken elleve om Natten så jeg var ikke ked af at blive fri for det Arbejde; det var ikke til at holde ud i længden.

Jeg blev boende hos Enken og vi havde en fornøjelig tid sammen og jeg holdt en tid en Ferie og tog omkring i Byen for at se mig lidt om. Imidlertid rejser min Bror til Staten Oregon. Jeg får så Forbindelse med



Hestetrukne vogne kørte store isblokke ud til Chicagos barer. Johannes' først job I USA

en Mand der tænkte på at rejse til Iowa; han mente der var gode Penge (i) at grave Drængrøfter. Jeg bestemte mig til at tage med og det viste sig også at der var. Vi fik hurtigt Arbejde og det gik strygende. Vi rejste til en By der hed Forest City og traf en Contractor.

Vi startede med det samme med at grave Drængrøfter; det betalte sig godt men det var også et meget hårdt Arbejde. Kun få specielle greenhorn ('nybyggere', 'novicer') Indvandrere tar det Arbejde. Jeg har arbejdet med Dræning i lang Tid og (er) glad for det Arbejde og vi tjente

mange Penge og stod ikke under Kontrol. Vi fik Betaling efter hvad vi havde lavet, det var Akkordarbejde. Vi fik Kost og Logi hos Contractoren; Amerikanerne bruger at servere Breakfast, først skænkes Kaffen, så bacon, stegt Flæsk og Æg, omtrent det samme til hvert Måltid og hver Dag, man bliver aldrig ked af det, det hårde Arbejde kræver megen og kraftig Kost.

Vi var på Arbejdspladsen helst lidt før Klokken seks; det var om at få så lang en Dag som muligt; var igen hjemme Klokken seks Aften. Det kunne blive meget varmt; hvis gra-

derne kom op på 35 gik vi hjem. Varmen kunne næsten holde til det blev Aften. Vor Drikkelse var kun Vand. Vi drak utroligt med Vand; det vand der drev ud ad siderne var klart og friskt i reglen koldt. Snoge var der mange af, Frøer og Jordkrebs, stadigvæk hørte vi Frøer skri-ge; det var Snoge der snappede dem; der kunne være mange Jordkrebs så de fuldstændigt tilstoppede Drænrørene så vi måtte rense dem igen. Farmerne var klar over at dræning krævede en god Forplej-ning; om Aftenen sad Farmerne med Benene inde i Stegeovnen og tyggede Skråtobak xxxx tid langs xxxxx. Var det hos en Farmer der havde Klaver, skulle vi have Underholdning.

Vi mødte en Mand, som vi kom på tale med på en Restaurant; da han hørte at vi havde hyret os ud til Skovarbejde ønskede han os Held og Lykke med Arbejdet og sagde det er et godt Arbejde for unge Mænd 'You bed you'. Vi var kommet til Campen; det var 30 fod bred og ca 80 fod langt. Væggene var bygget op af rød pine Tømmer og klistret til med Ler. Gulvet var af stampet Ler, der var kun et Vindue i hver

ende af Huset og kun en Dør som indgang til Huset. Midt på Gulvet var Fyret, en aflang Kedel, godt en Meter høj og godt 3 Meter lang. Vinkelret fra Væg og ud på Gulvet på begge Sider var Sovepladserne, inddelt til to Mand i hver Bås i to Etager; ca 70 Mand sov i samme Rum.

På langs udenfor Sovepladsen, strakte Sidebænkene sig lige fra Indgangsdøren til den anden Gavl. Vi var alle godt klædt på, det var koldt. Vi kunne købe alt hvad der hørte til undtagen Spiritus; kun jeg, jeg havde den Ære at klippe Bossen, så fik jeg en ordentlig stopfuld Whisky; hver gang jeg klippede de andre Mænd fik jeg en Pakke Tobak; jeg havde fri Skrå og Røgtobak; jeg havde en ikke ringe Forretning dermed. Senere fik jeg en Dollar om Dagen.

Franskmændene rullede Tømmerstokkene op på store Blokslæder med seks kraftige Heste for og kørte dem ned til Floden; de rullede dem op på Slæderne; Tømmerblokken blev lagt på Plads, styret med store Tænger; det var et ret farligt Arbejde. Forinden blev Jorden reguleret



Motiv fra Forest City, Iowa.(1907). Johannes begyndte at male i sin fritid.

og Maskiner gravede dybe Render. Vandvognene fyldte Vand på indtil Renderne næsten var fyldt op. Der var 40 kraftige Heste i Campen; de bragte Varer både til Mandskab og Hestene. Jern Slæder kørte ustandseligt, Nat og Dag. Der kom store Kroppe Kød og Flæsk og Proviant, hvad der hører til en Camp.

Vandet der hører til en så stor Historie blev hejset op med Spande fra Mosen som lå lige ved Campen; det Hul vi tog Vandet fra måtte vi stadig

passe på at holde åbent; jeg målte tykkelsen på Isen, den var 5 fod. Mosevand er jo aldrig godt, men ville vi have noget at drikke måtte vi nøjes med det.

Vi var som sagt luset hele den tid vi boede der; blev det rigtigt slemt måtte vi tog vi store Spande som der var nok af og lavede Bål i Skoven, satte Spanden i Bålet og kogte dem, så var vi sikker på at de ikke gjorde mere fortræd. Når Slæderne var læsset blev de kørt på de Spor

der var lavet, så blev der kørt Høballer langs med Sporene på de Steder der var ned ad Bakke, der blev så sat Mandskab til at lægge Hø i Sporet, det var det mest farlige Arbejde der var, idet Tømmerstokkene ragede langt ud over Sporet, det kunne knibe med at følge med, Slæden måtte ikke løbe stærkere end hvad Hestene kunne gå. Jeg har slået mange Kolbøtter for jeg var i det Sjak, men mange Knubs har jeg fået. Når vi så havde fået Tømmeret ned til Floden blev de rullet af. Floden var meget dyb og det gik let, men efterhånden blev det værre; Floden var bred men der skulle skaffes Plads og det gik. Bunken blev målt af og det viste sig at der var skovet to millioner Kubik Fod Træ og dermed holdt vi op ('hurry up, boys') og vi gik to the Boss og fik så hvad vi havde til gode.

Her mangler noget...

Jeg lod dem spille, men det var vanskeligt at få Undervisning, den var meget mådelig. Jeg havde mine Noder med; det var med en vis benovelse de så mig kravle op af Muddergrøften og spillede både Chopin og Schubert og mange andre Musik-

stykker; det resulterede i jeg næsten altid var ude og det rygtes over hele Byen og førte til at jeg var velkommen hvor jeg kom.

Omkring den 15. November må vi holde op med at dræne da Jorden bliver frossen så vi ikke kan grave og så kan der snart begyndes at tærskes Majs. Det går til på den Måde man kører ud med en Vogn, en aflang Kasse med Fjæl rager højt op på den modsatte Side hvor man selv står. Jeg har et Apparat med en Krog; den bliver spændt på højre Hånd; man tar om Majskolben, trækker med højre Hånd Krogen på langs ned ad Majskolben som er dækket med Dækblade; så trækker man Kolben af Stænglen og smider Kolben op så den rammer Fjælen. Efter et par timer kravler man op og kigger ned i Vognen; man bliver meget skuffet for Bunden næsten kun dækket. Man kører hjem til Middag, er flov; Vognen er næppe halv fuld. Næ, den går ikke, en nyankommen Greenhorn kan ikke tjene noget; en indfødt kan, han har øvet sig fra Barn.

Næste År startede vi ud igen men hos en anden Kontraktor. Han havde en lille Ejendom og en Hest og



Gravning af drængrofter var hårdt men vellønnet arbejde.

Vogn og vi kørte til Arbejdspladserne. Hans Hus var (i) to Etager og et Loftrum hvor vi to Arbejdere lå i samme Seng. Det gik, men det er ubehageligt, men vi fandt os i det. Det meste af Sommeren gik og der var meget Arbejde og det gik strygende. Sommeren var varm og næsten ingen Regn, dog trak der et Uvejr op med Torden; det lynede ustandselig, det var en Skypumpe, Cyklon, som det bliver kaldt; vi holdt uheldigvis lige under en elektrisk Ledning, slap Hesten og kravlede ind i Vognen men Hesten blev så desperat, det varede længe inden vi fandt den.

Vi gravede videre, men imidlertid

opdagede jeg at min Partner lå så urolig, jeg mærkede at Kløen og dermed Svien tog til. Jeg gik til Lægen, han konstaterede det var Fnat. Lægen var Dansk, den var ikke så ondartet som den er i Danmark. Jeg fik Recept på en Salve og jeg købte en stor Portion hos Apotekeren så jeg kunne klare mig i lange Tider; da han fik at vide jeg skulle på Skovarbejde i de nordlige Stater så næsten gav han den til mig og jeg sagde 'thank you very much, I am much obliged to you'.

Jeg forlod så min Arbejdsplads og jeg rejste nordpå til Pelican Lake nær Canada for at arbejde i Skoven; den gang arbejdedes kun i Vintertiden (*næste linje/r mangler*).

Når vi spiste Frokost i Skoven var der lavet Fyr; i en Rundkreds omkring Fyret blev der så tændt mindre Bål, hvor der stod 6 a 8 Mænd om hvert Bål; vi fik en Ske og en Gaffel. Vi kunne til Tider få op til 40 gr Kulde. Maden frøs på både Tallerkener og Spiseredskaber. Frokosttiden varede ikke længe, det var bare om at komme i gang igen. Jeg havde nogle prægtige Gummistøvler, lodden Elgsdyrskind og tre Par Sokker, også en Lammeskinds Stor-

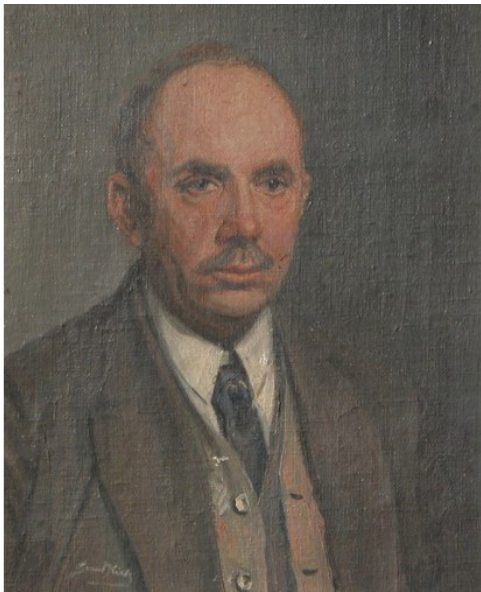
trøje og Hue til at krænge ned om Ørerne; det var nødvendigt da der på de strenge Frostdage sker mange Forfrysninger i Ansigt og Hænderne har Luffer af Skind. Der var også dage hvor det blev mildere, men så kom Sneen og inden vi holdt op med at save gik vi og vadede i to Fod Sne. Det kan ikke undgås at hvor der er så mange Mennesker forsamlet på en Plads at der går en Del til spilde og det fører jo til at det tiltrækker vilde Dyr til; det er nærmest Ulve og Losser som der regerer; de høres næsten hele Natten da der er et Utaal af dem på disse Egne så højt mod Nord. Vi byggede Rishytter langs Veje hvor vi passerede hver Dag. I disse Hytter blev der sat døde Kaniner. Der gik længe inden vi, så spor af dem, men de kom og snusede i Nærheden, men endelig en Morgen var én gået i Fælden og så efter et par Uger sad også den anden i Saksen; det er Dyr der er uendelig forsigtige; de blev selvfølgelig skudt med Pistoler. Ulve fik vi ikke, kun så vi spor af dem. Det er uhyggeligt at se en Los i Fælden; det store Vilddyr var fuldstændig rasende; der er ikke noget Torturredskab der er værre end det.

Da min Bror rejste til Oregon for at bestyre en Farm dér, rejste jeg til Minneapolis og fandt et Spisehus hvor jeg boede en Tid; der traf jeg en ung Mand som boede der. Vi blev ked af at bo der og gik ind på en Expeditions Kontor. Vi havde passeret Superior Søen, en meget stor Sø. Vi tog op på Toppen og gik ind over Fjeldet, men vi vendte snart tilbage fordi der blæste en meget stærk og kold Vind. Vi frøs og var trætte og søgte et Logi, og Direktørens Frue serverede The og Smørrebrød Klokken 10 Aften. Klokken fire tog vi en Bus, en meget lang Tur for at komme til midtvejs Huset hvor vi traf tretten Arbejdere der var hyret ud til samme Arbejdsplads som os. Vi fortsatte til vi nåede Skovhuset hvor vi fik Elgsdyrsteg og Æblekage og Kaffe. Og så startede vi på det sidste stykke Vej, nogle af os kom ind til Campen klokken elleve, men de fleste af os meget senere. Jeg var ubesindig nok, jeg blev så tørstig på Vejen at jeg lavede Snebolde og spiste dem; det bevirkede at jeg fik Mavekramper og måtte stadig sætte mig. Men en Nordmand jeg fulgtes med tvang mig til stadig at fortsætte. Der var stor fare for at man kunne overfal-

des af Ulve, hvis man havde ligget og været besvimet. Vi kom da endelig ind; der er kun en Vej at passere; Træerne var fældet og skubbet til side; det var buldrende mørkt men endelig så vi Lys forude; der var 7 tommer Sne at vade i og vi havde gået 40 Miles. Vi kom til Campen Fredag Nat og var så trætte så vi alle blev liggende til Mandag Morgen. Det koster kun et postkort til 5 Cent for at få et nyt Hold op, der er ingen Pardon.

Der var kun tre Måneder igen indtil Arbejdet holdt op og der var enkelte der spurgte om hvorfor jeg ikke forlod det Arbejde, det var meget farlig for en at gå alene. To af mine Nordmænd som tog tilbage, jeg hørte aldrig fra dem, men vi havde aftalt når engang jeg kom hjem til Danmark ville jeg opsøge dem, de boede i Elsien (?). Der gik mange År men endelig kom jeg derop. Jeg gik på Oplysningskontor og de var meget hjælpsomme; den ene hed Ole og den anden hed Johan. Jeg fortalte at vi havde arbejdet sammen derovre i Skovene det Årstal men intet hjælp; jeg blev ca tre uger; jeg havde min Kone med; vi rejste til Norge, en rigtig Fornøjel-

sestur, og jeg har malet flere Billeder deroppe. Det var et lille Side-spring. Midt i Marts Måned rejste jeg tilbage til Iowa og begyndte at grave Drængrofter. Det tjenes der meget mere på, men det er også hårdt Arbejde. Jeg har jo arbejdet meget med Tegling, kun få og specielt Greenhorn tar det Arbejde. Vi var tre Arbejds mænd, der startede ud; efter en Måned tog to Nordmænd hjem til Norge; de kunne ikke tjene nok, de kunne bedre bruge Økse og Sav. Jeg havde påtaget mig et bestemt Stykke Arbejde og Kontraktoren betalte mig med 20 Guld Dollar. Jeg har aldrig før eller siden set så meget Guld. Jeg arbejdede med Tegling til midt af November, hvert År på den tid stopper Gravningen. Jeg tog Arbejde hos en Farmer og gik i Skole om Vinteren. Malkede Køerne og fodrede grise. Hestene gik ude hvor koldt det end var, og jeg fangede mange Muskrats (bisamrotter); jeg havde 18 Fælder som skulle sættes om Aftenen og røgtes om Morgen. Jeg fik ingen Løn men Kost og Logi. Jeg måtte klare mig med Penge jeg fik for skindene; det blev næsten til Arbejde Dag og Nat.



Ægteparret Johannes og Marie Willumsen, cirka 1930.

Johannes vendte hjem fra USA i 1909 . I 1911 giftede han sig med Marie Andersen fra Uggeløsegård. I nogle år bestyrede de Jorløse Møllegaard ved Kalundborg. I 1916 købte parret så Ørgaard i centrum af Ølsted. Omkring 1925 begyndte de at drive sommerpension på gården, som desværre brændte ned til grunden i 1932. Johannes og Marie byggede derefter 'Hotel Ørgaard', den nuværende Ølsted Kro, som de drev til 1943. Johannes drømte om at gense USA, og han skrev ovenstående beretning, som han oversatte til engelsk med henblik på at genopfriske sit engelske sprog inden afrejsen. Han nåede aldrig at gense USA og døde i 1968.

Man kan læse mere om Johannes og Marie i artiklen 'Ørgaard - en sommerpension i Ølsted' i tidsskriftet 'Folk og minder fra Nordsjælland' fra Julen 2016

Grønlandsskibet Hans Hedtofts forlis

Af Astrid Lyngé Larsen

Det var i december 1958. Da min mand og jeg vinkede farvel ved skibet "Umanak's afrejse fra Kgl. Grønlandske Handels plads i Strandgade i København, som vi så ofte havde gjort før, var det sidste gang vi så min far, Augo Lyngé.

Vi gik med ombord på skibet, min far



Min far Augo Lyngé

skulle lige vise os kahytten og alle de ting, som han havde købt til julegaver. Der var bl.a. en masse frugt, for dengang kunne man ikke købe frugt i Grønland.



Fra venstre: Astrid, min søn Ole Lyngé, Augo Lyngé (min bror Ujuuts Sø), min stedmoder Emilie og konfirmanden Augo Lyngé Junior (Emilies søn) .

Min mand og jeg var nygifte og ventede vores første barn Ole. Min far glædede sig til, at komme tilbage til Danmark efter juleferien, for nu skulle han jo være bestefar igen. Min far havde været med til vores bryllup en måned før, men nu holdt Folketinget juleferie, og derfor rejser han til Grønland for at holde jul derhjemme i Grønland. Min stedmor Emilie og de tre børn som var tilbage i hjemmet i Godthåb. Marie, datter fra det første æg-



Grønlandsskibet m/s Hans Hedtoft - "skibet der ikke kunne synke"

teskab med K'etura og de to børn fra andet ægteskab med Emilie, Helga og lillebror Augo på 1½ år. Det var mest dem jeg havde i tankerne på denne forfærdelige nat, hvordan kunne de nogensinde komme over tabet af mand og far.

Jeg havde planlagt at holde op fra mit job som kontorist gennem fem år ved postvæsenet for at kunne passe den lille når den kom. Der var ikke andre muligheder dengang, vi havde ikke nogen familie i nærheden der kunne passe den lille.

30. januar 1959 kom min mand hjem fra arbejdet ca. kl. 01.30 om natten og vækkede mig. Han var trafikassistent ved Jernbanen her i Frederiksværk, hvor vi bor; dermed havde han skiftehold-sarbejde. Han spurgte mig om jeg havde hørt radioen til aften. Jeg sagde nej.

Den aften havde jeg følt mig utilpas, og var derfor gået tidligt i seng. Min mand fortalte, at "Hans Hedtoft" havde sendt nødsignaler. Vi havde hørt, at min far med store betænkeligheder var taget med det nye skib i stedet for som han

havde planlagt at returnere til København med "Umanaq", som afgik nogle dage efter "Hans Hedtoft" s afgang fra Godthåb.

Jeg var ikke særligt bange i første omgang, for det nye hypermoderne skib kunne jo ikke synke, det havde vi jo hørt. Og der ville sikkert være andre skibe i nærheden, som kunne komme til undsætning. Vi troede, at det store nybyggede skib sagtens kunne holde sig flydende, indtil der kom hjælp.

Næste dag tog jeg på til København hvor min søster Martha boede. Jeg kunne ikke holde ud at bare gå derhjemme, og ikke tale med andre mennesker.

Min far havde fortalt mig, at han havde krydset Atlanterhavet 36 gange. Han havde også fortalt, at han mange gange havde været i fare på disse ture. "Nu har vi endelig fået et mere sikkert skib, som ikke kan synke på sine sejladsere i vores barske og uberegnelige natur" har han sagt. Så tænkte jeg, at han også skal nok klare det denne gang.

Min far kendte godt til havet. Som den ældste af 6 søskende måtte han hjælpe til med at skaffe mad allerede som barn. Han havde sejlet med sin lille jolle og fanget fisk og skudt fugle i al slags vejr. Det var supplement til hjemmets underhold, og det fortsatte han med i voksenlivet.

Den nat gik der mange tanker gennem hovedet om den barske natur

derhjemme i Grønland. Jeg husker som barn, at min far drog af sted tidligt morgen på fangst, allerede ved tre tiden lister han ud af soveværelset. Jeg sov jo tæt ved hans seng, sommetider lod jeg som om, at jeg sov. Jeg skulle jo se hvad de laver når de gik i seng, men det lykkedes mig aldrig, jeg faldt altid i søvn. Det er også fordi at mine to mødre altid skulde føde midt om natten husker jeg, det foregik næsten altid om natten.

Far skulle jo gerne være hjemme igen, inden han skulle undervise på Seminariet, hvor han var lærer. Da jeg var barn vækkede han mig nogle gange og sørgede for, at jeg kom på potte, inden han tog af sted. Sommetider spurgte jeg, om det var morgen? Så tyssede han på mig, at jeg skulle være stille, ellers vækker vi de andre og bagefter skulle jeg bare sove videre. Når vi børn kom op om morgenen var der altid friskfangede fugle vi skulle have til aftensmad.

Fangststederne i Godthåb (Nuuk) kendte han så godt. Sammen med nogle af hans jævnaldrene jagtkammerater Hans Holm, Anda Holm, Otto Heilmann ville de være de første på pletten, når fuglene begyndte at trække på Godthåbsfjord. Han kom til Godthåb, da han var femten år gammel som elev på Seminariet. Han kom hurtigt i forbindelse med fangerne på stedet og dermed lærte han snart alle fangststederne at kende. Han er født i Qeqertarsuaatsiaat som ligger i nærheden af Godthåb. Hans fars og mors slægter havde boet i Godthåb gennem genera-



I 1774 blev missionsstationen Lichtenau/Agdluitsoq anlagt. Billedet er fra sidste forstanderskab, Julianehåbs distrikt år 1910. Bagerst de fire mænd fra højre er Overkateketerne Josva Kleist, Pavia Lyng (min farfar), Isak Lund (senior) og Kristian Chemnitz.

tioner. Da min far var et år gammel blev hans far Pavia Lyng, som var kateket og senere medlem af forstanderskaberne forflyttet til den sydligste del af Grønland Lichtenau/Agdluitsoq sammen med Præsten Frederik Balle, året var 1900, og min bedstefar blev her indtil han døde i 1943. Begge skulle undervise Hedninge fra Østgrønland til Kristenommen.

Min far havde altid sin sovepose med på jagtturene, "for en sikkerhed skyld", som han plejer at sige" man ved jo aldrig med vores natur". Det er også mange gange sket, at vi forgæves måtte vente på ham, når der pludselig satte ind med stormvejr.

Da jeg første gang, efter 20 år i Danmark, kom på besøg i Godthåb, stødte jeg på en af de ældre kvinder, som sagde: "Jo, det store hav har fra gammel tid haft fingrene ude efter din far, og nu lykkedes det omsider."

Jeg kunne slet ikke sove den nat, 30. januar 1959. Jeg var oppe næsten hele natten, for at høre, når der kom ekstra udsendelser i radioen. Telefonen var ikke hver mands eje dengang heller ikke TV. Næste morgen tog jeg til København for at mødes med de andre søskende hos vores storesøster Martha. Vi plejede at samles hos hende til højtider, eller hvis der var et eller andet vi skulle drøfte.

Efter mange timers eftersøgning blev vores håb mindre og mindre, timerne blev til dage, uger og måneder. Otte måneder efter hørte vi i radioen, at der var fundet en redningskrans fra "Hans Hedtoft" ved Islands kyst.

Efter al den uvished som vi efterlodte havde, og som man aldrig kunne slippe, kom der en lille lysning. Men tanken om vores kæres sidste timer, og hvad de måtte igennem bliver aldrig visket ud. Vi kunne kun håbe, at deres sidste stund var gået hurtigt. Vi ved jo med sikkerhed, at



Redningskransen fra "Hans Hedtoft" i Qaqortoq Kirke. Foto Astrid Lyng Larsen 2007

når man først kommer i det iskolde vand, går der kun nogle få minutter. Men hvorfor og hvordan?

Min mand og jeg holdt ferie i Island i 1988 og besøgte hans søster Nina, som bor deroppe. Det var da næsten 30 år efter skibets forlis. Jeg ville gerne se stedet, hvor den redningskrans, der som det eneste bevis for forliset, blev fundet. Da vi nåede til havnen ved byen i Grindavik, spurgte vi folk rundt omkring. Vi fik oplyst, at dengang 68-årige Islandske bonde Magnus Halfdan-son, der fandt redningskransen, var af-

gået ved døden, men at han havde en bror, der arbejdede på fiskefabrikken, og vi fandt ham der. Det var vodbinder Sigurden Gislason, og han vidste godt, hvor redningskransen var blevet fundet. Han ville gerne vise os stedet, men vejen var for dårlig til at køre med almindelig bil. Han tilbød at køre os derud i sin land-rover, og efter en kort spadseretur nåede vi helt frem til stedet.

Stille mindedes jeg den frygtelige nat, og mange tanker gik gennem mit hoved. Far og mange andre bekendte var kommet ved skibets forlis. Jeg tog billeder af findestedet, takkede manden og ville betale ham, men nej. Han ville ikke have noget som helst. Han var glad for, at kunne hjælpe mig.

Selvom livet går videre slipper man aldrig helt tanken om skibet. Det var faktisk den 11. september år 2001, der var årsagen til, at jeg kom til Julianehåb/Qaqortoq. Da jeg hørte nyheden var det min første tanke, at nu bliver der nok krig, og jeg får ikke lejlighed til at se det sydligste Grønland, som har været mit højeste ønske i mange år. Inden der bliver krig kunne jeg godt tænke mig at se redningskransen fra "Hans Hedtoft", som har været min plan i mange år. Jeg kunne som alle de andre, der havde oplevet den Anden Verdenskrig, ikke lade være med at tænke på hvad der skete dengang. Den 11. september 2001 dukkede tankerne op igen, om der måske ville komme en ny verdenskrig?



Mindetavlen er lavet af marmor og alle navnene på besætning og passagerer står skrevet med sort skrift. Den hænger på gavlen af det smukke gamle pakhuis. Nu er bygningen "Bryggen" hovedkontorer for nordiske lande, Grønland, Island og Færøerne. Ved kajen hvor i sin tid skibet m/s "Hans Hedtoft" sejlede på sin jomfrurejse til Grønland og i sin sidste skæbnsvanger rejse, mod Danmark, som kun besætningen og passagererne fra skibet kender.

Før Anden Verdenskrig startede var der nogle danske fastboendes børn og nogle af Grønlandske børn, blev sendt til Danmark på skole.



Astrid i Qaqortoq 2001

Fra mit gamle gemmer: 3 die årgang af "Grønlands Posten" Godthåb 1. juni 1944, nr. 11 står: Ved adskillelse fra Danmark den 9. april 1940 var der 59 Grønlændere og Grønlænderinder i Danmark.

Man havde ikke mulighed for, at kontakte dem hele under krigen, bl.a. var der min storebror Lars på 11 år også var sendt på skole i Danmark. Al forbindelse til Danmark var afbrudt, uvisheden om hvordan min bror og alle de andre havde det var frygteligt, tanken om de levede eller ej. Der skulle gå fem år før vi så min storebror igen.

Den 11. september 2001 bestemte jeg mig for, at jeg vil en tur til Julianehåb/ Qaqortoq og se og røre ved denne redningskrans fra "Hans Hedtoft", som havde været mit største ønske. Blandt andet var det også min tanke, at komme til Lichtenau/Alluitsoq og omegn, som var min fars barndoms bygd. Jeg ville besøge min fars familie, som jeg ikke kender og som jeg aldrig havde mødt før pga. store afstande. De planer man har, om engang når man får tid og råd bliver ved med at udsætte. Man bliver jo heller ikke yngre.

46 år efter m/s "Hans Hedtoft"s forlis den 30. januar 2005 har vi pårørende fået en slags gave, en "Mindeplade" kom op på væggen i den gamle Grønlandske Handels plads i Strandgade i København, hvor skibet i sin tid sejlede fra på sin første og sidste rejse.

Omkring den 30. januar plejer vi pårørende, at tage en tur til Nyhavn og lægge en buket blomster ved ankeret. Nu har vi fået et sted, hvor vi kan gå hen, og hvor vores kære families navne

Takket være to døtre af sømænd fra m/s Hans Hedtoft, Sandra Vinding, som er datter af bådsmand Berthel Hohlmann og Kirsten Sindal Sietam, datter af anden maskinmester Holger Sindal Nielsen, lykkedes det at skaffe de nødvendige midler til opsætning af en mindetavle over de omkomne. Som resultat af deres utrættelige arbejde kunne denne mindetavle afsløres ved en højtidelighed den 30. januar 2005. Vi pårørende blev indkaldt til møde i København. Vi kom

alle straks i gang med vores ideer og vi må arbejde hårdt for projektet.

Dette skibsforlis var nok Danmarkshisto-riens største skibskatastrofe, som man

indtil nu kun kunne læse om i bøger. Med denne mindetavle, har vi pårørende fået et sted, hvor vi kan være alene med vore tanker, ligesom et gravsted.



Astrid ved Mindesmærket ved "Bryggen" I Strandgade i

Kommende arrangementer 2022

Onsdag d. 12. oktober kl 19.00 Arbejdere og arbejderbevægelse i Frederiksværk

Frank Allan Rasmussen.
Museumschef for Industrimuseet Frederiks Værk & Knud Rasmussens Hus

Siden midten af 1700-tallet har Frederiksværk været en by præget af håndværk og industri. Først under J.F. Classens ledelse og siden under Anker Heegård, der kom til byen i 1850'erne.

Heegård omlagde statens produktion af krudt, kugler og kanoner til gryder, potter og pander. Han anlagde næsten samme stil som Classen, der tilbød sine arbejdere en vis form for trykthed i form af en række sociale goder. Omvendt stillede de begge jernhårde krav til deres ansatte og lønnen var lav. Det hårde fysiske arbejde sled på kroppen og gennemsnitsalderen var lav.

I 1897 kom jernbanen til Frederiksværk og det blev et vendepunkt. Det var nu ikke længere muligt, for arbejdsgiverne at holde fagforeningerne borte fra industribyen. I 1897 organiserede formerne sig og kort tid efter fulgte arbejdsmændene, hvis fane bar indskriften: "Arbejdere i alle Lande forener Eder". Nu var der ingen vej tilbage.

I foredraget kastes der et nyt lys over den spændende periode. Hvordan foregik organiseringen, og hvilke resultater blev opnået?

Det er en del af vores fælles historie, og der vil blive vist billeder fra protokoller, fagforeningsmøder, festoptog, fagenes dag og en række ikke før viste fotos fra lokale virksomheder.



Kommende arrangementer 2022

Onsdag d. 9. november kl 19.00 Stenalderen på Halsnæs

Museumsinspektør Pernille Pantmann

Få er klar over, at Sølager i midten af 1800-årene var epicentret for en forskningsmæssig revolution og i 1869 var målet for en international arkæologikongres.

På stedet var fundet 2 meter dybe skaldynger, som man konkluderede, var menneskeskabte køkkenmøddinger. Disse og mange flere spændende historier om stenalderen på Halsnæs er omdrejningspunktet for aftenens foredrag.

Foredraget er det første i en række om oldtiden på Halsnæs.



Museer og arkiver



Industrimuseet Frederiks Værk

Torvet 1, 3300 Frederiksværk

Tlf. 4772 0605

www.indmus.dk

Åbent tirsdag-fredag kl. 10-14

Krudtværket

Krudtværksalléen 1, Frederiksværk

Åbent 1. juni - 31. august samt uge 42.

Entre: 60 kr. Gratis for børn u. 18 år.

Knud Rasmussens Hus

Knud Rasmussensvej 9, 3390

Hundested

Åbent t.o.m. uge 42 fra 11-16. Onsdag kl. 11-20. Mandag lukket. Entre: 60 kr. Gratis for børn u. 18 år.

Hundested Lokalhistoriske Arkiv

Biblioteket, Nørregade 61, 3390

Hundested. Telefon 4798 1010

Åben mandag og onsdag kl. 10-13

Tirsdag kl. 16-18

Sponsorer



Adrians Turistfart

Tlf. 4772 1197

A/S Radio 10 FM

Tlf. 2397 7828

Bog & Ide

Tlf. 4752 4001

Det Classenske Fideicommis

Tlf. 5444 7029

Entreprenør Andreassen A/S

Tlf. 4044 7809

Glarimesteren i Frederiksværk

Tlf. 4772 4248

Halsnæs Kiropraktorerne

Tlf. 4772 4540

Kim Dencker Johansen Holding ApS

Tlf. 4772 2583

KTS-Entreprise A/S

Tlf. 4777 2577

Tømremester Egon Bech A/S

Tlf. 4772 2060

Winther A/S, Snedker og Tømremestre

Tlf. 4772 0202 - Tlf. 2021 0202